

жизни. *Гуманитарный вектор*, (2), 23-29 [російською мовою].

3. Олейник, Н. О. (2016). *Переживання самотності як чинник самоактуалізації особистості*. Одеса [українською мовою].

4. Пантелеев, С. Р. (1991). *Самоотношение как эмоционально оценочная система*. Москва: МГУ [російською мовою].

5. Сіляєва, В. І. (2007). Дослідження особистості самотніх і не самотніх жінок: порівняльний аналіз. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Харків [українською мовою].

6. Філатова, О. А. (2014). *Психологічні аспекти самотності, Медична психологія*. Київ [українською мовою].

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЯВУ ЛІДЕРСТВА У МОЛОДІЖНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ГРУПИ

УДК:159.9

Корейба Іветта Анатоліївна,
студентка спеціальності Психологія
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Анотація. Стаття актуалізує тему психологічних особливостей прояву лідерських якостей особистості у молодіжній соціальній групі. Розкриває психологічні механізми розвитку лідерських якостей, а також значення соціального впливу на формування лідера у молодіжній групі.

Ключові слова: лідерство, молодіжна соціальна група, індивідуально-психологічні особливості лідера.

Актуальність дослідження. Лідерство завжди привертало до себе увагу дослідників та займало одне з провідних місць у дослідженнях соціальної психології та психології особистості та міжособистісних відносин у молодіжних соціальних групах. Проблема лідерства привертає увагу соціологів, психологів, філософів вже не одне тисячоліття. Особливо актуальною вона є на даний момент, адже на сучасному етапі, коли

відбуваються широкі соціальні, політичні та економічні перетворення, існує об'єктивна потреба в лідерстві. Лідерство являє собою один з механізмів об'єднання групової діяльності. Розвиток економіки країни здебільшого залежить від рівня компетенції, підготовки, особистих якостей та морального стану лідерів всіх рівнів. Як правило, лідерство в молодіжному середовищі є важливим в силу зростаючої конкуренції, а саме коли суспільство і держава потребує молодих лідерів, які здатні в найближчому майбутньому вести суспільство до поставлених цілей, проявляючи гнучкість в умовах економічних і політичних змін і невизначеності.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. На процес формування уявлень про лідерство, серйозний вплив на розвиток різних концепцій зробили відомі вчені. Так, Г. Тард, вважав, що маса сама знаходить собі лідерів, як би виштовхуючи їх з себе. Більшого поширення набули погляди Г. Лебона, який стверджував, що юрба відіграє головну роль у суспільному житті і домінує над лідером, задає йому мету, завдання і програму поведінки.

На думку Б. Паригіна, лідерство це один з процесів організації та управління малою соціальною групою, що сприяє досягненню групових цілей в оптимальні терміни. В. Румянцева досліджував поняття лідерство масштабно, як цілісний і водночас багатовимірний соціально-психологічний феномен, говорячи про те, що лідерство включає в себе певну сукупність основних складових компонентів: процеси, структуру, функції лідерства, особистість лідерів і ведених, процеси сприйняття людьми один одного, образи уявлень про особистість лідера, типи лідерів.

Відомі науковці Р. Стогділл та Е. Холландер запропонували розглядати лідерство з точки зору статусу, взаємодії, сприйняття і поведінки індивідів стосовно інших членів групи. Таким чином, лідерство розглядатися як стосунки між людьми, а не як характеристика окремого індивіда. І. Волков, Н. Жеребова, Е. Кузьмін та інші фахівці, вважають, що

лідерство це процес і спосіб організації групової діяльності, спрямований на досягнення цілей у оптимальні терміни і з оптимальним ефектом.

Мета наукової публікації: здійснити психологічний аналіз особливостей прояву лідерських якостей у молодіжній соціальній групі.

Завдання статті: 1) розкрити психологічний зміст поняття «лідерство», 2) запропонувати психодіагностичний інструментарій лідерства та 3) проаналізувати виявлені результати психологічних особливостей прояву лідерства у молодіжній соціальній групі.

Методи та методики дослідження: методика дослідження лідерських якостей М. Рожкова, методика діагностика лідерських здібностей Є. Жарікова, Є. Крушельницького, методика «Експрес-тест самооцінки лідерства», методика схильності до певного стилю керівництва П. Ільїна та методика спрямованість особистості В. Смекал, М. Кучера.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лідерство – дуже важливе питання сьогодення, яке достатньо розповсюджене в науковій роботі. Срізь існує конкуренція та звичайний закон природи – виживає сильніший. Відповідно і люди діляться на групи з різним рівнем прояву лідерства.

Кожній особистості характерні свої особливості поведінки. Кожна людина як особистість має важливе значення для суспільства, оскільки всі ми впливаємо на ту чи іншу подію. «Розумові та моральні почуття людини, що відіграє більш чи менш важливу роль в суспільному житті, її таланти, знання, рішучість чи нерішучість, хоробрість чи боягузтво і не можуть залишитися без дуже помітного впливу на хід і результат подій».

Тому дане дослідження спрямоване на дослідження психологічних особливостей прояву в молодіжній соціальній групі. Для участі у дослідженні нами було залучено 83 студенти 4 - го курсу спеціальності 053 «Психологія». Дослідження було проведене методом тестування, використавши ряд запитань, які стосувалися різних аспектів лідерства. У

процесі дослідження психологічних особливостей прояву лідерства, ми отримали наступні результати.

За методикою дослідження лідерських якостей М. Рожков, було виявлено, що за шкалою «Вміння управляти», низький рівень мають 49% студентів, тобто це свідчить, що частина молодих людей не турбуються про себе і не підтримують свою працездатність. Високий рівень мають 13% студентів, тобто це енергійні молоді люди які раціонально розподіляють свої сили для вирішення конкретних проблем, та середній рівень мають 38% досліджуваних.

За шкалою «Усвідомлення мети», низький рівень мають 47% студентів. Тобто особистість характеризується як немотивований член колективу, який немає змоги відстояти свою думку. Високий рівень усвідомлення мети мають 22% студентів. Тобто така особистість характеризується передбаченням, уявленням наслідків діяльності, шляхів досягнення бажаних та необхідних результатів за допомогою певного переліку засобів. Засоби наявні у природі та суспільстві предмети, процеси або дії, які включено до системи цілеспрямованої діяльності та забезпечують досягнення результату певного типу. Із середнім рівнем усвідомлення мети 31% студентів. За шкалою «Вміння вирішувати проблеми» низький рівень мають 50% студентів, середній рівень – 28% та високий рівень становить – 22%. Досліджувані з низьким рівнем не вміють приймати самостійно рішення та терміново вирішувати проблеми, вони намагаються уникнути відповідальності. Молоді люди з високим рівнем швидко реагують, та намагаються розв'язати поставлену проблему. За шкалою «Наявність творчого підходу» 27 % низький рівень, середній рівень мають 50% студентів та високий мають 23% студентів відповідно.

За шкалою «Вплив на оточуючих» 53 % студентів мають низький рівень. Тобто особистість з таким рівнем мають занижену самооцінку, та не мають змоги впливати на інших людей. Середній рівень мають 30% студентів, а високий 19%. За шкалою «Знання правил організаторської

роботи» 35% студентів мають низький рівень. Тобто вони не можуть відстоювати власні інтереси, вони досить часто відчують почуття переживання через не правильне виконання роботи.

Нормальний рівень має 48% студентів, а високий рівень має 17% студентів. Тобто високий рівень, характеризується прагненням людей завжди бути у центрі уваги, та керувати та контролювати дії та процеси в колективі. За шкалою «Організаторські здібності» низький рівень мають 47% студентів. Такі люди не прагнуть до спілкування, вважають за краще проводити час наодинці з собою. У новій компанії або колективі відчують себе скуто. Зазнають труднощів у встановленні контактів з людьми. Не відстоюють свою думку, важко переживають образи. Рідко виявляють ініціативу, уникають прийняття самостійних рішень.

Високий рівень мають 17 % студентів. Це свідчить про те, що у таких людей сформована потреба в організаторській діяльності. Вони швидко орієнтуються у важких ситуаціях. Невимушено поведуть себе у новому колективі. Приймають самостійні рішення, відстоюють свою думку і домагаються прийняття своїх рішень. Люблять організовувати ігри, різні заходи, наполегливі і натхненні у діяльності. Із середнім рівнем організаторських здібностей 37% студентів. Такі особистості прагнуть до контактів з людьми, відстоюють своє, однак потенціал їх схильностей не відрізняється високою стійкістю. За шкалою «Вміння працювати в колективі» 47% низький рівень, середній рівень мають 32% студентів та високий мають 21% студентів відповідно. Молоді люди з високим рівнем, легко адаптуються до нового колективу їм комфортно працювати в групі.

Особистості із низьким рівнем вміння працювати в колективі, часто відчують дискомфорт в великих соціальних групах, вони намагаються не привертати до себе уваги щоб уникнути конфліктних ситуацій. За методикою діагностики визначення лідерських здібностей Є. Жарікова та Є. Крушельницького було виявлено, що у 47% низький рівень вираження

лідерських здібностей. Це свідчить, про характерно високий ступінь стресового навантаження, який виявляється низьким ступенем стресостійкості, тобто вразливості.

У 34% респондентів середній рівень лідерських здібностей, це свідчить про досить високий ступінь стресостійкості. Для таких людей характерна схильність вирішувати нетрадиційні задачі оригінальними методами, вони оптимістичні, ставляться до труднощів як до неминучих і переборних перешкод. У 16% високий рівень лідерських здібностей. Разом з тим, в 3% присутня схильність до диктату.

Данні методики для дослідження рівня прояву самооцінки лідерства в молодіжній соціальній групі, було отримано такі результати: 18% опитаних мають високий рівень прояву лідерства, це свідчить про них, як про осіб, які схильні аналізувати власну діяльність та вчинки оточуючих. Середній рівень мають 25%, для даних досліджуваних характерними ознаками цього рівня є: достатня стійкість до нових умов, самокритичність, але не завжди, часткова незалежність, надійність, але не в критичних ситуаціях. Низький рівень лідерства мають 40% досліджуваних, тобто характерними ознаками цього рівня є: слабка сила волі, погане пристосування до нових умов, низький рівень самокритичності, швидке відмовлення від цілі, якщо по дорозі до неї стоять перепони. Решта опитаних студентів 17% мають дуже низький рівень прояву лідерства.

Згідно з методикою на дослідження схильності до певного стилю керівництва Е. Ільїна було з'ясовано, що більше ніж 37% усіх студентів опитаних нами в ході проведення дослідження мають ліберальний стиль керівництва. Даних молодих людей характеризує невисока активність, небажання і нездатність приймати будь-які рішення, намагання уникнути будь-яких інновацій, перекладання відповідальності на інших людей. А ще 13% мають авторитарний стиль керівництва, тобто переважаючою зовнішню позитивну мотивацію, вони орієнтовані на кар'єрне просування

та соціальний престиж. Даний стиль характеризується високою централізацією влади, жорстким диктатом волі, домінуванням єдиноначальності.

Також 25% досліджуваних мають демократичний тобто, колегіальний стиль керівництва, він характеризується розподілом повноважень, відповідальності та ініціативи між керівником і підлеглими. При аналізі результатів за методикою дослідження мотивації поведінки в групі «Спрямованість особистості» В. Смекала та М. Кучера дана методика допомагає виявити три види спрямованості особистості: на себе, на взаємини і на завдання (ділова спрямованість особистості). Високі бали за шкалою «Спрямованість людини на себе», отримали 53% студентів є свідченням того, що вони є інтроспективними, владними особистостями, які не реагує на потреби оточуючих. Вони займаються переважно собою, ігнорують людей або роботу, яку зобов'язані виконувати. В той же час за шкалою «Спрямованість на взаємини» мають 32% опитаних студентів, вони характеризуються як комунікативні, впевнені у собі особистості, які цікавляться колективною діяльністю, але в результаті не робить жодного внеску в здійснення трудових завдань соціальної групи. За шкалою «Спрямованість на завдання» лише 15% учасників дослідження мають високий рівень прояву цього показника. Це є свідченням уявлення про те, що їх особистість, характер і діяльність здатні викликати у інших людей повагу, симпатію, схвалення та розуміння.

Висновки. Лідери суттєво відрізняються один від одного. Проте можна визначити основні психологічні особливості особистості, що складають основу ефективного лідерства та забезпечують високі показники у розвитку соціальної групи.

Детальний науковий аналіз забезпечив можливість виокремити основні психологічні особливості особистості лідера: високий рівень самооцінки, яка впливає на всі сторони життя, тобто емоційне самопочуття, взаємини з оточуючими, розвиток творчих здібностей,

ставлення до успіхів і невдач; креативність, тобто особистість повинна розв'язувати складні соціальні проблеми, знаходити нові, нестандартні способи дій, знаходити нові методи для втілення плану чи рішення, швидко переключатися з одного способу виконання завдання на інший. Наступні психологічні особливості це гнучкість у спілкуванні з іншими людьми, емоційний інтелект тобто, лідер зобов'язаний направляти колективні емоції в потрібне русло, створювати атмосферу дружелюбності і вміло боротися з негативними настроями.

Ключ до розвитку емоційного лідерства – у розвитку емоційного інтелекту. Гнучкість мислення, висока мотивація, освіченість. Рівень сформованості вмінь та навичок, що необхідні лідеру, залежить від перелічених психологічних особливостей, на розвиток яких суттєво впливає соціальне оточення особистості упродовж життя.

Перспективи подальших досліджень. Підводячи підсумки проведеного дослідження можна зробити висновок, що для більшості студентів, які брали участь у дослідженні притаманний низький та середній рівень прояву лідерства, що негативно впливає на молодіжну соціальну групу. Тому важливим є розроблення та апробація тренінгової програми для розвитку лідерських якостей в молодіжній соціальній групі.

Список використаної літератури:

1. Бургін, М., Мічурін, В. (1992). *Соціальна активність людини як прояв її життєвої позиції. Проблеми соціальної психології* [українською мовою].
2. Василькова, О. (1992). *Психолого-педагогічні питання неформального лідерства у навчальній групі ПТУ*, Педагогіка і психологія [українською мовою].
3. Сельченко, К. (2004). *Психологія лідерства: хрестоматія* [російською мовою].
4. Слесик, К. (2009). *Виховання лідерів*. Харків: Вид. група «Основа» [українською мовою].

5. Ягоднікова, В. (2009). *Виховання лідерів* Управління школою [українською мовою].
6. Schildkraut, D. J. (2002). The more things change... American identity and mass and elite responses to 9/11. *Political Psychology*, 23(3), 511-535 [англійською мовою].
7. Glaser, R. (1984). *Education and thinking: The role of knowledge* Amer. Psychologist [англійською мовою].

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ СТАРШИХ
ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО
АПАРАТУ**

УДК 159.922.62

Корнєєва Алла Федорівна,
*студентка спеціальності 053 «Психологія»,
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Анотація. В статті розглядається проблема соціально-психологічної адаптації старших дошкільників з порушеннями опорно-рухового апарату (ОРА). Виділено компоненти адаптацій інклюзивного освітнього середовища: архітектурне, технічне, методичне забезпечення доступності для дітей з особливими освітніми потребами. Визначено бар'єри, що ускладнюють процес соціальної адаптації дітей з набутими порушеннями ОРА, зокрема: фізичні обмеження, ізоляція, емоційний бар'єр, інформаційний бар'єр.

Представлено модель соціально-психологічної адаптації у дітей з порушенням опорно-рухового як складного і суперечливого процесу, зумовленого соціальними чинниками і психофізичними особливостями дітей зазначеної категорії.